

me pradėta leidinių apžvalga. Čia anotuojami 1984 – 1993 metais išėję leidiniai apie tautosaką, liaudies muziką, choreografiją, muzikos instrumentus, tautodaile, kraštotyra (per septyniasdešimt). Šis baigiamasis skyrius išryškina leidėjų pastangas „burti entuziastus, gebančius stebėti, fiksuoti ir vertinti tautos meninio gyvenimo reiškinius“.

Aelita Kensminienė

Nijolė Laurinkienė. Senovės lietuvių dievas Perkūnas kalboje, tautosakoje, istoriniuose šaltiniuose. – Tautosakos darbai. T. IV[XI], V.: Lietuvių literatūros tautosakos institutas, 1996. – 237 p.

Pačioje 1996 m. pabaigoje Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas išleido naują Nijolės Laurinkienės knygą „Senovės lietuvių dievas Perkūnas“. Pats knygos pasirodymo faktas sako, kad reikalingas naujas, šiuolaikinis požiūris į šį populiariausią senovės lietuvių dievą. Leidinys pradedamas ankstesnių mokslinių veikalų šia tema apžvalga. Primenama, ką apie Perkūną yra rašę T. Narbutas, A. Brückner'is, J. Basanavičius, J. Balys, M. Gimbutienė, A. J. Greimas, N. Vėlius ir kiti autoriai. Mokslininkė susumavo visą svarbesnę sukaupią medžiagą ir įtraukė nemaža naujos. Duomenys, medžiaga, faktai šiai knygai imti ir iš istorinių, jau ne kartą interpretuotų šaltinių, ir iš tautosakos, etnografijos, kalbos, vietovardžių archyvų teikiamos medžiagos.

Antrajame skyriuje peržvelgiami kitų indoeuropiečių tautų griaustinio dievo tyrinėjimų faktai bei teiginiai, išryškinamos sąsajos su Perkūno sakralinę sferą atspindinčia medžiaga. Senosios indoeuropietiškos mitologijos faktai padeda suvokti genetines Perkūno ištakas. Analizuojamas griaustinio dievo vardas baltų ir kituose kraštuose, Perkūno vardas vietovardžiuose, pastarųjų paplitimas Lietuvoje. Viena svarbiausių ir sudėtingiausių problemų autorė laiko Perkūno vietos nustatymą lietuviškajame dievų panteone. Apibūdinami trys svarbiausi požiūriai į šį klausimą ir galimi sprendimo būdai bei papildomi argumentai. Tolesniuose knygos skyriuose bendras griaustinio dievo mitinės erdvės vaizdas skaidomas, aptariamos Perkūno funkcijos. Šalia veiklos nusakymo įvairūs šaltiniai teikia duomenų, kokie buvo šio dievo ginklai, reprezentuojantys atributai, jų kaita. Nors ir negausūs, šie duomenys leidžia susidaryti vaizdą, kokia buvo Perkūno šeima, kiek senovės lietuviai ir kitos tautos manė esant perkūną, kur stovėjo jam skirtos šventyklos, kokios ritualų nuotrupos pasiekė mus. Be lietuviškosios istorinės bei tautosakinės medžiagos, naudojamosi kitų baltų tautų, slavų, Balkanų tautų analogiškais duomenimis, archeologinių kasinėjimų faktais.

Detaliai išanalizuota šio ekspansyvaus dievo veikla, ypač daug dėmesio skirta jo kovai su velniu, aptariama šios kovos būdai, eiga, kovojančio Perkūno paveikslas, velnio priešinimasis. Kiti svarbūs aspektai – pirmosios perkūnijos sakralinė galia, jos reikšmė sužadinant pavasarinę gamtos vegetaciją. Aptariami Per-

kūno kaip karo ir karinės veiklos dievo požymiai, aiškinama, kurie – kariniai ar gamtos gaivintojo, prikėlėjo – požymiai yra vyraujantys. Gausūs tautosakos duomenys leido autorei atskleisti vėlesnį Perkūno vaizdinio nykimą ir keitimąsi. Tam nemažą poveikį padarė krikščionybė, neretai pirminę prasmę uždengusi keliais įvairių transformacijų klodais.

Baigiamosiose pastabose autorė pažymi, kurios iš iškeltų problemų laukia tolesnių tyrinėjimų, numato tolimesnio tiriamojo darbo šioje srityje kryptis.

Knyga puošniai išleista, gausu iliustracijų, turinčių nemažą ikonografinę vertę.

Giedrius Dringelis

Magdalene Huelmann. Die litauischen und lettischen Arbeitslieder. Ein Vergleich // Slavistische Beiträge. Band 336. – München, Otto Sagner, 1996, 318 S.

Paskutiniaisiais metais padidėjo susidomėjimas Baltijos tautų kultūriniais ryšiais. Tyrinėjami kalbiniai kontaktai, literatūrinės sąsajos, mentaliteto panašumai ir skirtumai, tačiau iki šiol nedaug telyginta Baltijos šalių tautosaka, vos tik apibrėžti lietuvių ir latvių, latvių ir estų tautosakos bendrumai ir skirtumai.

Pačiu laiku pasirodė Magdalene Huelmann lietuvių ir latvių darbo dainų lyginimas. Šia knyga vokiečių folkloristė išsamiai pristato dviejų baltiškų tautų dainas Vakarų mokslinei visuomenei. Ji pateikia daugy-

bę originalių dainų tekstų su vertimais ir komentarais, suteikdama visiems besidomintiems unikalią galimybę susipažinti su lietuvių ir latvių dainomis tiesiogiai. Žvelgdama į dvi skirtingas tradicijas iš šalies, M. Huelmann pastebi, kad „lietuvių dainos, patyrusios daugiau svetimų įtakų, Vakarų skaitytojui atrodo modernesnės, artimesnės, negu latvių dainos, beveik nepasidavusios svetimoms įtakoms ir išsaugojusios tradicinę formą ir tradicinį pasaulėvaizdį“ (p. 303)

Remdamasi lietuvių ir latvių tautosakininkų sukurtais liaudies dainų katalogais, M. Huelmann sugretino 909 lietuvių darbo dainų tipus su 5670 latvių darbo dainų tipų. Norėdama gerai išsijoti abiejų tautų dainas, kad neprasprūstų bendri motyvai, mokslininkė supynė tankų sietelį. Ji atskirai lygino kiekvienos žanrinės grupės dainas (arimo, šienapjūtės, rugiapjūtės, ganymo ir t.t.), kiekvienos grupės dainas dar suskirstydama į tris pogrupius: 1) dainas apie patį darbą, 2) dainas, susijusias su darbu, 3) dainas, nesusijusias su darbu.

Bene daugiausiai bendrų motyvų autorė aptiko patį darbą apdainuojančiose dainose. Lygiai taip pat abiejų tautų dainose bernelis aria pūdymėlį, o mergelė neša pusrytėlį (p. 33), bernelis padaro mergelei naują grėblelį, piemenėliai skundžiasi, kad juos lietus lyja (p. 188), o verpėjėlės – kad jas miegas ima (p. 217). Tie motyvai yra paimti iš gyvenimo, todėl jų pasikartojimas yra naturalus ir suprantamas. Abiejų tautų dainoms labai būdingas mokačią dirbti, dažniausiai savųjų, ir nemokačią dirbti, dažniausiai svetimųjų, priešpastatymas: mūsų talkininkai jauni, kaimynų – seni, mūsų talkelė daug nudirba, o kaimy-